

Egyházi élet.

I.

A vasárnapi iskolák reform-kérdése.

Minden oly eszme, mely a meghidegült vallásosság fölmelegítését s a meglazult erkölcsösség újraébresztését czélozza, termékeny talajra talál a jobb érzésűek szívében; mert az ilyenek látják és érzik, hogy a társadalmi élet reformálása szorosan egybefügg az új alapokra fektetett vallás-erkölcsi étellel. S a mi minden bizonynyal az idők jele gyanánt tekintendő, ritka korszakban irtak egyházi és nem egyházi lapokban és folyóiratokban többet és többen a fennebbi kérdések miként történhető legsikeresebb megoldásáról, mint a közelebbi években. E szerint a baj általánosan elterjedett és veszélyes voltáról minden érdeklődők meg vannak győződve, mihez képest, mint a sülyedező hajó megmentése érdekében a jól fegyelmezett hajós-nép tenni szokott, úgy itt is, kiki sietett a nézete szerinti legjobb gyógyszereket elhozva bemutatni.

Azon tényezők között már, melyek hivatva vannak, ha jelenleg nem is, de bár jövőben magyar Izraelünk elszéledezett nyáját az evangéliom kies mezejére terelni, a vallás iránt hideg lelkeket és év oltára köré gyűjteni s elhunyt őseink vallásos buzgóságát a szivekben ismételten lángra gyújtani, azon tényezők között mondom, nem csekély fontosságú helyet foglal el a vasárnapi iskola, vagy a mint nálunk szokásos, ismertebb neve: a nyári tanítás. A név egyébaránt semmi válaszfalat nem képez, sőt egy és ugyanazon dolgot fejez ki, miután a nyári tanítás semmi egyéb, mint vasárnapi iskola.

Tudjuk mindnyájan, hogy a vasárnapi iskolának czélja az, hogy a népiskolában felélesztett vallásos érzést a már érettebb növendékekben s általán a mindkét nemű ifjúságban tovább fejleszse s a lehetőségig annyira meggyökereztesse, hogy a későbbi életviharok s a szenvedések és szenvedélyek által felkorbácsolt kedélyfergetegek nem hogy tövestől kitépják, miként a földben alig megfogamszott gyenge csemetét, hanem mint az életerős élőfa annál mélyebben bocsátja gyökerét a földbe, minél több zivatar ostromolja, azonképpen a vallásos érzés is annál inkább áthassa a szívet, s az isteni gondviselésben helyezett bizalmat annál rendithetlenebbé tegye, minél több megpróbáltatásnak van kitéve az ember; tudjuk, hogy a vasárnapi iskolának czélja az, hogy a népiskolában megkezdett alapon tovább építsen, s neveljen népet, az Istenháznak látogatásában buzgolkodót, az egyház közügyei iránt áldozatkészet, mely tudjon és akarjon lelkesülni s ha a szükség kívánja tetteire is

kelni; szóval a vasárnapi iskola a vallásos nevelés tekintetében főleg, ismétlő iskolája kell hogy legyen a népiskolának. A mennyiben pedig ez a jelen rendszer mellett legalább nálunk világért sem hivatott arra, hogy a vallásos érzés fölébresztését eszközölje, a vasárnapi iskolának marad fenn ezen hiány helyreállítása is.

Kérdés már most, és pedig fontos kérdés: vajjon a vasárnapi iskola mostani alakjában, jelzett hivatását betölti-e? küldetésének képes-e megfelelni? nem, semmi esetre sem! És miért? Ez a második kérdés. Azért, mert a tananyag arra sem alkalmas, hogy a vasárnapi iskolának közönséget teremtsen, nem hogy önmaga iránt érdekeltséget keltve, a vallásos érzés fejlesztésének, a vallásos nevelésnek eszközül szolgáljon. S ez nagyon is természetes; mert a miket a vasárnapi iskolában rendszeren tanítunk, minők az uri ima, apostoli hitforma, tiz parancsolat, erkölcsi szabályok, apró imák s a korosabbaknak káték gépies magoltatása, mind oly dolgok, melyek nem hogy a szívet melegítenék, s mi fő, arra nemesítőleg hatnának, de az értelmet is érintetlenül hagyják; mert az ezekben foglalt hittételek a vasárnapi iskola közönsége előtt érthetetlen dolgok. Ha már mi ily nem érzett és nem értett tanításokkal állunk elé s gyötörjük tanítványinkat, minők egyebek elmellőzésével pl. az apostoli hitformában előforduló szent lélektől fogantatás, szenteknek egysége, közönséges keresztény anyaszentegyház stb. kötéllal sem fogunk közönséget, elhihetjük. Én e tekintetben ha nem is mindent, de sokat elpróbáltam már. 1873-ban a f. váralyai közgyűlésen kérdést és indítványt tettem erre vonatkozólag, az, a presbyterium eleibe utasított, hogy az, mint keblbi hatóság a növendékek feljárását eszközölje; ez bizottmányt küldött ki, mely ellenőrző és végrehajtó hatalom legyen, mit az illetők azzal játsztak ki, hogy inkább a templomba se jöttek; ekkor falusbíróval, körjegyzővel akartam rászorítani a hanyagokat, mind hiába! eredmény semmi, olyan forrást, melynek vize a szomjat nem oltja, senki sem keres; miből bizton vonhatjuk azon következtetést, hogy a káték miveltek és a nép előtt egyaránt lelétek magukat, helyökbe egyébnek kell lépni. Az élők csak élőkkel szeretnek lenni, legkedvesebbeink is, ha hullák lettek, némi iszony visszatart tőlük.

A vasárnapi iskola tehát, miután az jelen alakjában res nullius, mulhatlanul reformálandó. Olyanná kell azt tenni, a hová kényszer és erőszak nélkül, önként jöjjenek a növendékek, a hová azok is, kik nem kötelezettek, szívesen eljőjenek, vonzatva az ottan véghezviendő tanítások szellem-hatalma által. S e tekintetben, ha azonnal nem tehetjük is oly tökélyessé szerény körben mozgó vasárnapi iskolánkat, minők e nemben az angolokéi, de fokozatosan átküzdve magunkat a kezdet nehézségeim s az átalakulással mindig együttjáró kisebb-nagyobb bajokon, az eredmény bizonyára követni fogja a fáradságot és lelkes törekvést. És ha Péterfi D. barátom azon ohájának ad kifejezést: vajha a nép vallás-erkölcsi nevelésére mi nálunk is több gond fordítatnék; vajha a mi papjaink és gyü-

lekezeteink teljes buzgalommal és igyekezettel vennék fel a szent ügyet és teremtenének korszerű vasárnapi iskolák létrehozása által a nép vallás-erkölcsi életére nézve egy hatalmas szerves tényezőt“, s midőn e tekintetben különösen az ujonnan alakult és a jelenleg alakulásban levő lelkész-egyletek iránt az ügyet illetőleg teljes reménnyel van és hiszi, hogy a vasárnapi iskolák reform-kérdése figyelmöket nem kerüli ki; és a midőn egyházunk köztiszteletben álló s minden nemes ügy iránt annyira lelkesülő vezérférfia mlgs Jakab Elek úr is „Londonban mulatásom emlékei“ czimű nagybecsű cikkében a Ker. Magvető X-dik kötete 5-dik füzetének 321-dik lapján így szól: „vajha teljesülne Péterfi D. ifju barátom óhajta, hogy nálunk is a vasárnap délutáni elavult és nem az időhez és miveltséghez mért előhaladásnak, sem az ifjuság lelki és erkölcsi szükségéinek meg nem felelő bibliaolvasás és katekismus-tanítás helyett ily vasárnapi oktatás jöhetne létre minél előbb s minél több helyen!“ részemről azt hiszem s úgy vagyok meggyőződve, hogy ezen óhajok, melyek igen sok az ügy iránt lelkesülők közohaja, az által válnának leginkább s leggyorsabban valósággá s teremnének gyümölcsöket, ha az angolok oly gazdag vasárnapi iskolai tankönyveiből, melyeket Jakab Elek ur a legkisebb részletekre is kiterjedő figyelemmel megismertetett s a mely könyveknek már a czime is oly ajánló és sokat ígérő, az angol nyelvet csaknem mindnyájan értő t. tanáraink akár az E. K. Tanács megbízása folytán, akár privátim egyet a legjobbak közül, vagy, ha ez lehetséges volna többet is lefordítának, miután nekünk erre a szűkségre egyetlen egy használható könyvünk sincs. Különbön is e könyvecskék ki nyomtatása, miután a fordítás iránt semmi kételyt nem gondolok, igen sokba nem kerülne s akkora kelendőségnek bizonyára örvendének, hogy e miatt a vállalat kárt nem fogna szenvedni.

Csekély személyemet illetőleg. de ki forróan szeretett egyházunk felvirágzását és előhaladását szivemből ohajtom s tehetségem arányában munkálni is kívánom, teljes bizalommal és reménnyel vagyok E. K. Tanácsunk iránt, mert annak egyházunk ügyeit szívükön hordó tagjai buzgósága feljogosít a bizalomra és reményre, hogy a vasárnapi iskolák reform-kérdését a minél gyorsabban elintézendő ügyek sorába veszi fel s ez által ifjaink vallás-erkölcsi nevelésének útát nyit és irányt jelöl.

Azon történetes esetben pedig, ha az E. K. Tanács ezt elvi kérdésnek tekintve, elintézésébe bocsátkozni jogkörén kívül állónak vélné, azon esetben is ohajtanám, hogy a jelen év nyarán tartandó zsinati főtanács tárgysorozatába e kérdés halaszthatlanul felvétellessék elintézés s bizton remélhető sikeres megoldás végett.

Oly tárgy ez, mely megérdemli a figyelmet s a vele való foglalkozást; mert az ohajtott reform szerencsés keresztülvitele, eltekintve azon erkölcsi elégtételtől, melyet az illetőknek, kik ezt felkarolják, szerez, legközvetlenebb nyereséget a megújulandó vallás-erkölcsi életben nyújt, mely az ifjakban, jövőnk e reményvirágaiban,

lelkiismeretes kezelés, buzgó ápolás mellett kétségkívül fel fog ébredni s azon kétségbeejtő hidegséget és közönyt, mely ma a vallás iránt szelhtiben nyilatkozik s üressé teszi templomainkat, kiszorítja a keblekből s így, a minék ma gátot nem tudunk vetni, jövőben legalább el lesz enyésztetve.

Ürmösi Kálmán.

Legyen szabad e figyelemre méltó sorokhoz hozzátennem, hogy Klemen Benő, egyházunk és nevelésügyünk egyik legbuzgóbb maecenása, meghitt barátí körben s a többek közt előttem is már többször tette beszélgetés tárgyává a vasárnapi iskolák reformját, mely szerinte is népnevelésünk egyik leghatalmasabb emeltyűje lehet. Közelebbről egyenesen fel is kért, hogy ez irányban indítsunk egy kis actiót, ő maga kész levén ezt teljes erejéből támogatni. E megtisztelő megbízás következtében Péterfi Dénes, Londonban levő ifju barátunkat, nem sokára pályatársunkat, levél által felkértem, hogy az angol atyafiak vasárnapi iskolázási rendszerét tegye tüzetes tanulmánya tárgyává; igyekezzék az ott e czélra használatban levő mindennemü tankönyveket megszerezni, s a menynyiben lehet, azokból még mielőtt haza jőne, nekem is küldeni egy párt. Enynyit szükségesnek tartottam elmondani addig is, mig valamely eredményesebb lépést tehetnénk. Mert hogy tennünk kell, az bizonyos; csak a mit, miként és minő eszközökkel való kérdésekre találók meg a feleleteket. Ebben, ugy hiszem, nagy segítségünkre lesz nem sokára Péterfi Dénes barátunk is.

Ferencz József.

2.

Itt és ott: győzzön, a mi jobb.

A mult 1875-ik évi Keresztény Magvető negyedik füzetében, alólirttnak a maroskőri esperességi közgyűlésről szellőztetett közleményét a keresztkőri esperességi gyűlés zokon — sőt „közmeügütözéssel fogadta; és arra ugyancsak a mult évi hatodik füzetben, megtorló felelet van adva Raffay Domokos kivonatos ismertetésében.

Nem feladatom találgatni: ha vajjon maroskőri egyházi közgyűlésünk ez ismertetésben közzé tett feleletet zsebre dugandja-é, és a feltálat galuska élvezetét — egyszerű napirendre téréssel mel-lőzendi-é?

Azonban alólirt, mint akkori közlője esperességi közgyűlésünk nézeteinek, ha feleselgetésre számítok, és nem a felvetett kérdés tisztázását tartom szemem előtt, alkalmasint óvatosabban járok el. Akkor közlenem kell vala a keresztkőri indítványt szóról szóra, az azt kísérő átirattal, mely amaz keltezésében jóval megelőzi, tehát [filius ante patrem]; és ekkor a tisztelt olvasó közönség beláthatta volna, hogy a közmeügütözést keltő maroskőri nézeteket, valóban megillegthetik-e: a z i n d í t v á n y n a k e r e d e t i s é g é-